

AUGUSTINS BEKENDELSER

oversat af
Torben Damsholt



VISDOMSBØGERNE
Sankt Ansgars Forlag

viljer, der bekæmper hinanden, så må der ikke bare være to, men flere. Hvis én overvejer, om han skal gå til manikæernes forsamling eller i teatret, så råber de: »Der har vi de to naturer, den gode fører ham herhen, den onde derhen! Hvor skulle den tvivl og viljesmodsatning ellers komme fra?« Men jeg siger, at begge viljer er slette, både den, der fører hen til dem, og den, der fører i teatret. Det er bare dem, der tror, at den gode vilje kun fører folk hen til dem. Hvad nu, hvis en af os overvejer og er i tvivl, splittet mellem to viljer, om han skal gå i teatret eller hen i vores kirke, mon de så ikke også bliver i tvivl om, hvad de skal svare? Enten må de jo indrømme, hvad de ikke vil, at det er med en god vilje, man går i vores kirke, sådan som de gør, der er indviet i dens sakramenter og bliver holdt fast af dem; eller de må mene, at der er to onde naturer og to slette sind, der kæmper i et menneske, og så kan det ikke passe, hvad de plejer at sige, at den ene er god og den anden er ond. De må indrømme sandheden og ikke benægte, at når man overvejer en sag med sig selv, er det én sjæl, der er splittet mellem to viljer.

Nu kan de altså ikke længere sige, når de mærker, at to viljer kæmper i et og samme menneske, at det er to modsatte sind af to modsatte substanser og med to modsatte oprindelser, det ene godt, det andet ondt. For du, Gud, er sanddru.⁴⁴ Du omstøder og modbeviser og gendriver dem. Der er ond vilje på begge sider, når man overvejer, om man skal slå et menneske ihjel med gift eller med sværd, om man skal beslaglægge den eller den fremmede mark, når man ikke kan tage begge, om man skal bruge pengene på udsvævelser eller gemme dem i gerrighed, om man skal gå i cirkus eller i teatret, hvis der er forestilling samme dag. Eller en tredje mulighed: begå indbrud i et fremmed hus, hvis man kan. Eller en fjerde mulighed: begå ægteskabsbrud, hvis der samtidig er mulighed for det. Hvis alle disse muligheder frembyder sig på samme tidspunkt, og man har lige stor lyst til dem alle sammen, men ikke kan gøre det hele samtidig, så er bevidstheden splittet mellem fire modsatte viljer – eller flere, for der er så meget, man har lyst til – og dog plejer de ikke at sige, at der er lige så mange forskellige substanser. Sådan også med de gode viljer. Jeg vil gerne spørge, om det er godt at glæde sig over oplæsning af apostlen? om det er godt

at glæde sig over en ordentlig salme? og om det er godt at udlægge evangeliet? Hver gang må de svare ja. Hvad nu, hvis vi har lige stor glæde over det alt sammen på samme tid, er der så ikke forskellige viljer, der holder et menneskes hjerte i spænding, mens man overvejer, hvad man helst skal give sig til? De er alle sammen gode, og dog kappes de, indtil man vælger det ene, som den ene vilje, der var delt i flere, helt kan rette sig imod. Sådan også, når det er evigheden, der glæder os oventil, og lyst til timelige goder, der holder os nede. Det er den samme sjæl, der ikke vil det ene eller det andet med hele sin vilje. Derfor bliver den splittet og er i alvorlig nød, så længe den foretrækker det ene i kraft af sandheden og ikke opgiver det andet på grund af vanen.

11.

Sådan var jeg syg og pinte mig selv med anklager, langt mere bittert end sædvanligt. Jeg vendte og drejede mig i min lænke, der nu var tyndslidt, for helt at rive den af mig; men den holdt stadig. I mit skjulte indre trængte du ind på mig, herre, med din strenge barmhjertighed og med frygtens og skammens dobbeltsvøbe, for at jeg ikke igen skulle blive tilbage, og den sidste lille, tynde tråd, der bandt mig, påny skulle vokse sig stærk. Jeg sagde indvendig til mig selv: »Så, nu sker det snart, nu sker det snart!« og med de ord var jeg allerede ved at tage skridtet til at træffe en beslutning. Jeg var lige ved at gøre det, og gjorde det dog ikke, men faldt heller ikke tilbage i min forrige tilstand. Jeg standsede tæt ved og trak vejret. Jeg prøvede igen og kom lidt nærmere og lidt nærmere. I næste øjeblik ville jeg nå målet og holde fast. Men jeg var der ikke, kunne hverken nå eller holde fast, men tøvede endnu med at afdø fra døden og leve for livet. Det indgroede slette havde større magt i mig end det uvante gode. Jo nærmere selve det øjeblik kom, hvor jeg skulle blive noget andet, end jeg var, desto større skræk indgød det mig. Det rystede mig dog ikke af eller slog mig på flugt; men det holdt mig svævende.

Jeg blev holdt tilbage af dumhedernes dumheder og forfængelighedernes forfængeligheder,⁴⁵ mine gamle veninder.

De nappede bagfra i min kødelige dragt og hviskede: »Sender du os væk?« og: »Fra det øjeblik skal vi i al evighed ikke mere være hos dig,« og: »Fra det øjeblik skal du i al evighed ikke mere have lov til det ene og det andet.« Hvad var det, de antydede med det, jeg sagde: »Det ene og det andet,« hvad var det, de antydede, min Gud? Lad din barmhjertighed holde det borte fra din tjeners sjæl! Hvad var det for smuds, hvad var det for en skændsel, de antydede! Jeg hørte nu ikke engang på dem med et halvt øre. De sagde mig ikke åbent imod eller gik i vejen for mig, men mumlede bag min ryg og rykkede stjålent i mig, da jeg gik, for at jeg skulle se mig tilbage. De sinkede mig dog, da jeg tøvede med at rive mig løs og ryste dem af mig og gøre springet derhen, hvor jeg blev kaldt; og vanen spurgte indtrængende: »Tror du, du kan klare dig uden dem?«

Men nu sagde den det med døende stemme. For fra den kant, hvor jeg så hen, og hvor jeg skælvede for at gå hen, åbenbarede afholdenheden sig i al sin kyske værdighed, munter, men ikke løssluppet kåd. Oprigtigt og venligt prøvede den at overtale mig til at komme og ikke tøve længere. Den strakte sine fromme hænder ud, fulde af mange gode forbilleder, for at modtage og omfavne mig. Der var mange drenge og piger, megen ungdom og folk i alle aldre, også alvorlige enker og ældgamle jomfruer. Hos dem alle var afholdenheden langt fra gold, men en frugtbar moder for de ønskebørn, hun havde med sin brudgom, med dig, herre! Hun smilede opmuntrende til mig, som om hun sagde: »Kan du ikke, hvad disse mænd og kvinder kan? Herren, deres Gud, har givet dem mig. Hvorfor står du på dig selv, hvor du ikke kan stå? Kast dig over på ham! Frygt ikke, han vil ikke unddrage sig, så du falder. Kast dig trygt ud, han vil gribe dig og hele dig.« Jeg rødmede stærkt, fordi jeg endnu kunne høre de gamle glæders hvisken, og holdt mig svævende i tøven. Da var det igen, som om afholdenheden sagde: »Hør ikke på de urene lemmer, der hører jorden til, men overgiv dem til døden! De fortæller dig om glæder, men følger ikke herren din Guds lov.«⁴⁶ Sådan var der strid i mit hjerte, hvor jeg kæmpede mod mig selv. Alypius sad troligt ved min side og afventede i tavshed udfaldet af min usædvanlige sindsbevægelse.

Men nu, hvor mine dybtgående overvejelser havde trukket hele min elendighed op af dens hemmelige dyb og samlet den for mit indre øje, opstod der en vældig storm, som førte en regn af tårer med sig. For rigtig at græde højlydt ud rejste jeg mig og forlod Alypius – jeg syntes, det var bedre at græde i ensomhed – og gik så langt væk, at ikke engang hans tilstedeværelse kunne forstyrre mig. Sådan havde jeg det, og han forstod. Jeg havde vist også sagt et eller andet med grådskvalt stemme, da jeg rejste mig. Han blev siddende på samme sted, helt overvældet. Jeg kastede mig ned under et figentræ, jeg ved ikke hvordan, og gav tårerne frit løb. Som floder strømmede de fra mine øjne, et velbehageligt offer for dig, og jeg sagde meget til dig, om ikke med disse ord, så dog i den mening: »Og du, herre, hvor længe? Hvor længe vil du vredes, herre – for evigt? Tilregn os ikke vores gamle brøde!«⁴⁷ Den følte jeg mig nemlig bundet af. Jeg udstødte ulykkelige råb: »Hvor længe, hvor længe hedder det imorgen og imorgen? Hvorfor ikke straks? Hvorfor skal min skam ikke have en ende i denne time?«

Sådan talte jeg og græd bittert af et sønderknust hjerte. Se, da hører jeg en stemme fra nabohuset⁴⁸ – om det var en dreng eller pige, ved jeg ikke – der syngende gentager ordene: »Tag og læs, tag og læs!« Straks forandredes mit ansigtsudtryk. Jeg blev opmærksom og begyndte at tænke på, om der er en leg, hvor børn plejer at synge sådan, men kunne slet ikke huske at have hørt det før. Så undertrykte jeg gråden og rejste mig, for jeg kunne ikke fortolke det anderledes end som en guddommelig befaling om, at jeg skulle slå op i Bibelen og læse det første afsnit, jeg fandt. Jeg havde nemlig hørt om Antonius, at han engang tilfældigt overværede en oplæsning af evangeliet og tog de ord til sig, som om de var rettet til ham: »Gå hen og sælg, hvad du ejer, og giv det til de fattige, så vil du have en skat i himlene; og kom så og følg mig.«⁴⁹ Ved dette orakelsvar havde han straks omvendt sig til dig. Skyndsomst gik jeg da tilbage til det sted, hvor Alypius sad. Der havde jeg nemlig lagt apostlens breve, da jeg rejste mig. Jeg greb dem, slog op og læste i stilhed det afsnit, mine øjne

først faldt på: »Ikke i svir og drik, ikke i utugt og løbsagtighed, ikke i kiv og misundelse; men ifør Jer herren Jesus Kristus, og plej ikke kødet, så begæringer vækkes.«³⁰ Længere ville jeg ikke læse, og det var heller ikke nødvendigt. For straks da jeg var nået til enden af denne sætning, strømmede der ligesom et vishedens lys ind i mit hjerte, og al tvivlens mørke svandt bort.

Så stak jeg enten fingeren eller et eller andet mærke ind i bogen, lukkede den og fortalte med roligt ansigt Alypius om det. Men hvad der foregik i ham, som jeg ikke vidste, det viste han på følgende måde. Han bad om at se, hvad jeg havde læst. Jeg viste ham det, og han læste lidt længere end jeg. Jeg kendte ikke det følgende, men det lød: »Den, som er skrøbelig i troen, skal I tage Jer af.«³¹ Det overførte han på sig selv og sagde det til mig. Ved en sådan formaning blev han styrket og sluttede sig uden uro til min beslutning og mit gode forsæt, der stemte så godt med hans levevis, som allerede længe havde adskilt sig stærkt fra min til hans fordel. Så går vi ind til mor og siger hende det, og hun bliver glad. Vi fortæller, hvordan det er gået til, hun jubler og triumferer og velsigner dig, som formår at gøre langt ud over det, vi beder om eller forstår.³² For hun forstod, at du havde givet hende langt mere, end hun plejede at bede om for mig med klagende og grædende suk. Du omvendte mig til dig, sådan at jeg hverken ville søge en hustru eller noget andet håb i denne verden. Nu stod jeg på det troens målebræt, hvor du for så mange år siden havde åbenbaret mig for hende. Du vendte hendes sorg til glæde, langt rigeligere end hun havde ønsket, en langt mere dyrebar og kysk glæde end over de børnebørn af mit kød og blod, hun havde glædet sig til.

NIENDE BOG

1.

Ak, herre, jeg er din tjener, din tjener og din tjenestekvindes søn. Mine lænker har du løst, jeg vil ofre dig lovprisningsoffer. Mit hjerte og min tunge skal lovprise dig og alle mine ledemod sige: »Herre, hvo er som du?« Det skal de sige, og du skal svare mig. Sig til min sjæl: »Jeg er din frelse.«¹ Hvem var jeg, og hvordan var jeg? Hvor megen ondskab har der ikke været i mine handlinger? Eller om ikke i handling så i min tale, og om ikke i tale så i min vilje? Men du, herre, er god og barmhjertig. Du så dødens dyb i mig og øste med din højre hånd fordærvsens vande op fra mit hjertes bund. Det hele bestod i ikke at ville, hvad jeg ville, men at ville, hvad du ville. Hvor var min frie vilje i alle de år? Fra hvilket hemmeligt dyb eller hvilken højde blev den kaldt frem i det nu, da jeg bøjede nakken under dit milde åg og tog din lette byrde på skuldrene, du min hjælper og genløser Kristus Jesus?² Hvor lifligt blev det pludselig for mig at undvære de tomme nydelser! Det, som jeg havde frygtet for at miste, var det mig nu en glæde at slippe. Du jog dem bort fra mig, du den sande og højeste liflighed. Du jog dem fra mig og trådte i deres sted, sødere end al lyst, men ikke for kød og blod, klarere end alt lys, men dybere i det indre end nogen hemmelighed, højere end al hæder, men ikke for dem, der har høje tanker om sig selv. Nu var min bevidsthed fri for de nagende bekymringer om at gøre karriere og opnå gevinst, fri for at vælte sig og kradse i lidenskabernes skab. Jeg talte frit og let til dig, min hæder, min rigdom og frelse, herre min Gud.

2.

Jeg traf den beslutning for dit ansigt ikke at afbryde min tungen tjeneste på hovedkuls måde, men sagte trække mig tilbage fra veltalenhedens marked. De drenge, som ikke